

ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ, ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ФІЗИЧНА РЕКРЕАЦІЯ

УДК 616.233-002:371.711-053.5

ІВАСИК Н. О.

Львівський державний університет фізичної культури

Обґрунтування розробки опитувальника якості життя для дітей шкільного віку з гострими бронхо-легеневими захворюваннями

Анотація. Мета: обґрунтувати доцільність розробки опитувальника з метою визначення якості життя для дітей шкільного віку з гострими бронхо-легеневими захворюваннями. **Матеріал і методи:** проведено аналіз науково-методичної літератури з питань вивчення якості життя. **Результати:** з метою оцінки якості життя використовують як загальні, так і спеціальні опитувальники. Більшість спеціальних опитувальників розроблено для дорослих осіб, а всі пульмонологічні опитувальники розроблені для хронічних захворювань. Запропоновано анкету опитування для дітей з гострими бронхо-легеневими захворюваннями. **Висновки:** запропонований нами опитувальник для дітей з бронхо-легеневими захворюваннями включає питання для визначення впливу симптоматики захворювання на рухову активність та якість життя дитини. У подальшому планується перевірити ефективність застосування даного опитувальника для визначення якості життя дітей з гострими бронхо-легеневими захворюваннями з метою визначення ефективності реабілітаційного процесу.

Ключові слова: якість життя, бронхо-легеневі захворювання, діти.

Вступ. На сьогодні в науковій літературі все частіше можна зустріти дані щодо якості життя (ЯЖ) при лікуванні та реабілітації осіб з різними нозологіями. За твердженням В. І. Кривенко та співав. (2011), у медицині застосовується термін «якість життя, пов'язана зі здоров'ям» (в англомовній спеціалізованій літературі – «health-related quality of life»), під яким розуміють ступінь благополуччя та задоволення тими сторонами життя, на які впливає хвороба та її лікування [6].

У науково-методичній літературі, з метою визначення ЯЖ зареєстровано понад 1000 загальних та спеціальних опитувальників [6].

Кожен з цих опитувальників має свої критерії та шкали оцінки, які відрізняються між собою за різними ознаками (демографічними, регіональними та ін.). Сьогодні оцінкою ЯЖ населення займаються багато науковців різних галузей (економісти, соціологи, медики та інші). Одним з найпопулярніших опитувальників, який використовують в Україні при проведенні досліджень з метою оцінки ефективності лікувального процесу є загальний опитувальник SF-36, який був розроблений у Центрі Вивчення Медичних Результатів (США) у 1992 році Jonh E. Ware і Cathy Donald Sherbourne [14; 17]. Його популярність обумовлена тим, що він є найдоступніший у науковій літературі, і його вважають найбільш апробованим й валідним [6]. За допомогою цього опитувальника можна оцінити ЯЖ респондентів як різних професій, так і з різними нозологіями. А також порівнювати цей показник в осіб, які мають певні захворювання, з практично здоровими людьми з 14-річного віку [8; 11]. З метою оцінки ЯЖ дітей у країнах Європи, Америки та Азії широко використовують опитувальник PedsQL [12], який включає питання як для дітей, так і їх батьків/опікунів.

У медичній практиці застосовують як загальні опитувальники з ЯЖ, так і спеціальні опитувальники для хворих з певними захворюваннями. Так, для осіб з бронхо-легеневими патологіями використовують у межах десяти спеціальних опитувальників, з яких більшість для бронхіальної астми та незначна їх частина – для хронічного обструктивного захворювання легень [1–3; 6; 13].

Оскільки саме поняття ЯЖ є дуже широким та філософським, то не існує й єдиних критеріїв ЯЖ, а отже, і немає стандартних норм ЯЖ. Однак експерти ВООЗ рекомендують застосовувати наступні основні критерії ЯЖ: фізичні, психологічні, рівень незалежності, суспільне життя, оточуюче середовище, духовність, які по-різному компонуються та мають свої складові у різних опитувальниках.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується за темою Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2011–2015 рр., тема 4.2. «Фізична реабілітація неповносправних з порушенням діяльності опорно-рухового апарату» (номер держреєстрації 0111U006471).

Мета дослідження: обґрунтувати доцільність розробки опитувальника з метою визначення ЯЖ для дітей шкільного віку з гострими бронхо-легеневими захворюваннями.

Матеріал і методи дослідження: проведено аналіз науково-методичної літератури з питань вивчення якості життя.

Результати дослідження та їх обговорення. У розвинених країнах в педіатрії показник ЯЖ активно використовують при проведенні досліджень з метою розробки віково-статевих нормативів, оцінки ефективності профілактичних заходів, визначення комплексного впливу хронічних захворювань на дітей [4]. Загалом методи оцінки якості життя досить добре розроблені у практиці для дорослого населення, і деякі з них застосовуються для дітей (в основному, адаптовані опитувальники).

Якість життя хворої дитини в сучасній охороні здоров'я розглядається як інтегральна характеристика її стану [5].

На сьогодні загальноприйнятим є вивчення ЯЖ за допомогою спеціальних анкет (опитувальників). Специфіка оцінки ЯЖ у дітей полягає в тому, що модулі опитувальників відрізняються за віком; до того ж у процесі дослідження бере участь як сама дитина, так і її батьки [4]. Однак, як показують результати дослідження ряду авторів, часто виникають розбіжності в оцінці якості життя дитиною та її батьками [9; 15] й розбіжності між батьками в оцінці ЯЖ їхньої дитини [16].

dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.009

© ІВАСИК Н. О., 2015

Анкета опитування дітей з гострими бронхо-легеневими захворюваннями

Питання	Відповіді					
Як часто (к-ть разів) протягом року Ви хворієте респіраторно-вірусними інфекціями (РВІ)?	0–1	1–2	3–4	5–7	до 10	більше 10
Вам важко зосередитися на заняттях у школі	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Вам часто доводиться пропускати школу із-за бронхо-легеневих захворювань?	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Скільки часу Ви хворієте до надходження до лікарні?	1–2 дн.	3–6 дн.	7–10 дн.	10–14 дн.	до місяця	більше місяця
Як часто за останні 3 дні Ви:						
Кашляли	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Кашель Вас виснажував	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
У вас було виділення мокрот	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Дихаєте носом	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
У вас були виділення з носа	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Відчували задишку у стані спокою	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Відчували задишку при фізичному навантаженні (напр., підніманні по сходах)	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Були напади свистячого дихання	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Відчували неприємний тиск у грудях	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Відчували напруження шиї чи плечей	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Наскільки протягом останніх 3-х днів Ви були обмежені в наступних видах діяльності через проблеми з диханням:						
Заняття спортом чи фізичними вправами	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Вам важко підніматися по сходах	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Ви змушені пропускати школу із-за бронхо-легеневого захворювання	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Вам важко одягатися, приймати душ	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Як часто протягом останніх 3-х днів Ви відчували:						
Занепокоєння, що у Вас може погіршитися кашель та дихання?	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Занепокоєння, що Ви можете відстати від шкільної програми через стан свого здоров'я?	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Подавлений стан із-за проблем зі здоров'ям	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Що Ви не можете робити те, що роблять діти вашого віку через кашель чи задишки	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Що із-за вашого бронхо-легеневого захворювання Ви спите дуже погано	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Як часто Ви відчуваєте:						
Що Вам важко дружити з вашими однолітками	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Що повсякденна діяльність у межах дому сильно обмежена	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно
Що, незважаючи на захворювання, Ви відчуваєте себе впевнено, коли виходите з дому	ніколи	дуже рідко	час від часу	часто	дуже часто	майже постійно

До того ж спеціальні опитувальники розраховані для осіб з хронічними патологіями. Але любе захворювання у тій чи іншій мірі вносить свої корективи у життя людини любого віку. Не становлять виключення і гострі бронхо-легеневі патології у дітей. Адже кашель, задишка різного походження та ступеня, зниження рухової активності вимагають корекції у повсякденному житті дитини та її сім'ї. Тому одним із першочергових завдань при гострих бронхо-легеневих захворюваннях буде відновлення функції зовнішнього дихання та запобігання виникнення ускладнень чи переходу захворювання у хронічну форму. Відповідно з цієї метою широко застосовується комплексне лікування, яке включає в себе і фізичну реабілітацію.

Одним із факторів успішної реабілітації є взаємодія між реабілітологом та пацієнтом. Тому при складанні програми фахівець повинен враховувати не лише дані об'єктивного обстеження, але і суб'єктивної оцінки стану пацієнта (напр., як пацієнт оцінює вплив захворювання на його повсякденне життя, що саме призводить до найбільшого дискомфорту, що обмежує рухову активність і т. д.). Тому з метою визначення впливу даного захворювання на різні складові її життя та уявлення про індивідуальну реакцію дитини на захворювання ми розробили анкету опитування для дітей з гострими бронхо-легеневими захворюваннями (табл.).

Даний опитувальник містить питання, які умовно можна розділити на: «загальні питання», «симптоми»,

«активність», «вплив захворювання». Усі питання, які стосуються симптоматики та впливу захворювання на життя дитини, стосуються останніх трьох днів захворювання, що допоможе краще зрозуміти, як саме пацієнт переносить своє захворювання та які аспекти захворювання викликають найбільше проблем у дитини. Це в свою чергу дозволить більш ретельно підійти до складання реабілітаційної програми, враховуючи вплив даного захворювання на самопочуття дитини. У даній анкеті респондент має змогу вибрати запропонований варіант відповіді (який при аналізі анкети відповідає певний бал), який, на його думку, найбільш точно описує його стан на момент опитування.

Загалом, чим меншу суму балів набере дитина, тим вище буде оцінюватися її якість життя.

Висновки. З метою оцінки ЯЖ використовують як загальні, так і спеціальні опитувальники. Більшість спеціальних опитувальників розроблено для дорослих осіб, а всі пульмонологічні опитувальники розроблені для осіб з хронічними захворюваннями. Запропонований нами опитувальник для дітей з бронхо-легеневими захворюваннями включає питання для визначення впливу симптоматики захворювання на рухову активність та якість життя дитини.

У подальшому планується перевірити ефективність застосування даного опитувальника для визначення ЯЖ дітей з гострими бронхо-легеневими захворюваннями з метою визначення ефективності реабілітаційного процесу.

Список використаної літератури:

1. Гурылева М. Э. Качество жизни при оценке состояния больных с патологией органов дыхания / М. Э. Гурылева, А. А. Визель, Л. В. Хузиева // Казанский медицинский журнал. – 2002. – Т. 83, № 4. – С. 294–297.
2. Интерстициальные заболевания легких. Руководство для врачей / Под редакцией М. М. Ильковича, А. Н. Кокосова. – Нордмедиздат : Санкт-Петербург, 2005. – 560 с.
3. Качество жизни больных бронхиальной астмой в России: результаты многоцентрового популяционного исследования / А. Г. Чучалин, А. С. Белевский, И. В. Смоленов и др. // Пульмонология 2003. – Т. 13, № 5. – С. 88–96.
4. Клименко В. А. Якість життя дітей з алергічними захворюваннями / В. А. Клименко, Ю. В. Карпушенко // Астма та алергія, 2014. – № 3. – С. 26–29.
5. Ковтюк Н. І. Аналіз показників якості життя у дітей / Н. І. Ковтюк // Буковинський медичний вісник. – Т. 16, № 4 (64), 2012. – С. 195–200.
6. Кривенко В. І. Спосіб оцінки якості життя хворих на хронічні захворювання респіраторної системи / В. І. Кривенко, К. М. Соболева, Є. В. Латишев // Деклараційний патент на корисну модель № 5359 від 15.03.2005.
7. Кривенко В. І. Якість життя як ефективний об'єктивний критерій діагностики та лікування у сучасній медицині / В. І. Кривенко, Т. Ю. Грінченко, І. С. Качан // Запорожский медицинский журнал, 2011. – Т. 13. – № 6. – С. 91–96.
8. Клименко В. А. Показники якості життя у хворих на ідіоматичні інтерстиціальні пневмонії / С. І. Лещенко, Н. Є. Моногарова, В. В. Поліщук // Український пульмонологічний журнал. – 2008. – № 1. – С. 17–21.
9. Лукьянова Е. М. Оценка качества жизни в педиатрии / Е. М. Лукьянова // Качественная клиническая практика. – 2002. – № 4. – С. 334–42.
10. Новик А. А. Руководство по исследованию качества жизни в медицине / А. А. Новик, Т. И. Ионова; Под редакцией Ю. Л. Шевченко. – Санкт-Петербург : ОЛМА Медиа Групп, 2007.
11. Павлова Ю. Якість та спосіб життя майбутніх працівників аварійно-рятувальних служб / Ю. Павлова, Б. Виноградський, А. Ковальчук // Вісник Прикарпатського університету. – Серія: Фізична культура. 2013. – Випуск 18. – С. 18–24.
12. Павлова Ю. О. Якість життя та здоров'я дітей та молоді з алергічними захворюваннями [Електронний спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 2(46). – С. 148–153.
13. Перцева Т. О. , Медикосоціальні аспекти визначення якості життя у хворих на бронхіальну астму та хронічний обструктивний бронхіт / Т. О. Перцева, Л. А. Ботвінікова // Український пульмонологічний журн. – 2000. – № 1. – С. 19–21.
14. Ткаченко О. Я. Актуальність вивчення показника якості життя в дітей з алергічними захворюваннями [Електронний ресурс] / О. Я. Ткаченко // Здоровье ребенка. – 2013. – № 8 (51). – Режим доступу : mif-ua.com/archive/article/37623
15. Davis E. The relationship between proxy reported health-related quality of life and parental distress: gender differences / E. Davis, B. Davies, E. Waters // Child. Care Health Dev. – 2008. – Vol. 3, № 6. – P. 830–837.
16. Eiser C, Kopel S. J. Children's perception of health and illness. In: KJ Petrie, JA Weinman, eds. Perceptions of health and illness: current research and applications. Singapore: Harwood Academic Publishers, 1997.
17. Ware J. E. The MOS 36- item short form health survey (SF-36) / Ware J. E., Sherbourne C. D. // Medical Care. – 1992. – Vol. 30. – P. 473–483.

Стаття надійшла до редакції: 12.07.2015 р.

Опубліковано: 30.08.2015 р.

Аннотация. Ивасык Н. О. Обоснование разработки опросника качества жизни для детей школьного возраста с острыми бронхо-легочными заболеваниями. **Цель:** обосновать целесообразность разработки опросника определения качества жизни для детей школьного возраста с острыми бронхо-легочными заболеваниями. **Материал и методы:** про-

веден анализ научно-методической литературы по изучению качества жизни. **Результаты:** с целью оценки качества жизни используют как общие, так и специальные опросники. Большинство специальных опросников разработаны для взрослых, а все пульмонологические опросники разработаны для хронических заболеваний. Предложено анкету опроса для детей с острыми бронхо-легочными заболеваниями. **Выводы:** Предложенный нами опросник для детей с бронхо-легочными заболеваниями включает вопросы для определения влияния симптоматики заболевания на двигательную активность и качество жизни ребенка. В дальнейшем планируется проверить эффективность применения данного опросника для определения качества жизни детей с острыми бронхо-легочными заболеваниями с целью определения эффективности реабилитационного процесса.

Ключевые слова: качество жизни, бронхолегочные заболевания, дети.

Abstract. Ivasyk N. Background development questionnaire quality of life for school age children with broncho-pulmonary disease. Purpose: to prove feasibility of developing a questionnaire to assess quality of life for school-age children with acute broncho-pulmonary diseases. **Material and Methods:** analysis of scientific and methodological literature on the study of quality of life. **Results:** to assess quality of life using both general and specific questionnaires. The most of special are questionnaires designed for adults, and all pulmonary questionnaires designed for chronic diseases. There are of survey questionnaire for children with acute broncho-pulmonary diseases. **Conclusions:** the proposed of us a questionnaire for children with broncho-pulmonary diseases include questions to determine the effect impact of symptoms of disease on motor activity and quality of life. In future we plans to cheak effectiveness of the application of this questionnaire for determine quality of life of children with acute broncho-pulmonary diseases with goal to determine the effectiveness of the rehabilitation process.

Keywords: quality of life, broncho-pulmonary diseases, children.

References:

1. Guryleva M. E., Vigel A. A., Khuziyeva L. V. Kazanskiy meditsinskiy zhurnal [Kazan Medical Journal], 2002, vol. 83, iss. 4, p. 294–297. (rus)
2. Ilkovich M. M., Kokosov A. N. Interstitsialnyye zabolevaniya legkikh. Rukovodstvo dlya vrachey [Interstitial lung disease. Guidelines for doctors], Sankt-Peterburg, 2005, 560 p. (rus)
3. Chuchalin A. G., Belevskiy A. S., Smolenov I. V. Pulmonologiya [Pulmonology], 2003, vol. 13, iss. 5, p. 88–96. (rus)
4. Klimenko V. A., Karpushenko Yu. V. Astma ta alergiya [Asthma and Allergies], 2014, vol.3, p. 26–29. (ukr)
5. Kovtyuk N. I. Bukovinskiy medichniy visnik [Medical Journal of Bukovina], vol. 16, iss.4 (64), 2012, p. 195–200. (ukr)
6. Krivenko V. I., Soboleva K. M., Latishev E. V. Deklaratsiyniy patent na korisnu model № 5359 vid 15.03.2005 [Patent for utility model № 5359 from 15.03.2005]. (ukr)
7. Krivenko V. I., Grinenko T. Yu., Kachan I. S. Zaporozhskiy meditsinskiy zhurnal [Zaporizhia of medical journal], 2011, T. 13, № 6, p. 91–96. (ukr)
8. Leshchenko C. I., Monogarova N. E., Polishchuk V. V. Ukrainskiy pulmonologichniy zhurnal [Ukrainian pulmonological journal], 2008, vol. 1, p. 17–21. (ukr)
9. Lukyanova Ye. M. Kachestvennaya klinicheskaya praktika [Good clinical practice], 2002, vol.4, p. 334–42. (rus)
10. Novik A. A., Ionova T. I., Shevchenko Yu. L. Rukovodstvo po issledovaniyu kachestva zhizni v meditsine [Guidelines for Quality of Life Research in Medicine], Sankt-Peterburg, 2007. (rus)
11. Pavlova Yu., Vinogradskiy B., Kovalchuk A. Visnik Priкарпатського університету [Bulletin of Carpathian University], 2013, vol. 18, p. 18–24. (ukr)
12. Pavlova Yu. O. Slobozhans'kij nauk.-sport. visn. [Slobozhansky science and sport bulletin], Kharkiv, 2015, vol.2(46), p. 148–153. (ukr)
13. Pertseva T. O., Botvinikova L. A. Ukrainskiy pulmonologichniy zhurnal [Ukrainian pulmonological journal], 2000, vol. 1, p. 19–21. (ukr)
14. Tkachenko O. Ya. Zdorovye rebenka [Child health], 2013, vol.8 (51), Access mode : mif-ua.com/archive/article/37623 (ukr)
15. Davis E. The relationship between proxy reported health-related quality of life and parental distress: gender differences / E. Davis, B. Davies, E. Waters // Child. Care Health Dev. – 2008. – Vol. 3, № 6. – P. 830–837.
16. Eiser C, Kopel S. J. Children's perception of health and illness. In: KJ Petrie, JA Weinman, eds. Perceptions of health and illness: current research and applications. Singapore: Harwood Academic Publishers, 1997.
17. Ware J. E. The MOS 36- item short form health survey (SF-36) / Ware J. E., Sherbourne C. D. // Medical Care. – 1992. – Vol. 30. – P. 473–483.

Received: 12.07.2015.

Published: 30.08.2015.

Івасик Наталія Орестівна: к. фіз. вих., доцент; Львівський державний університет фізичної культури: вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79007, Україна.

Ивасик Наталья Орестовна: к. физ. восп., доцент; Львовский государственный университет физической культуры: ул. Костюшко, 11, г. Львов, 79007, Украина.

Nataliya Ivasyk: PhD (Physical Education and Sport), Associate Professor; Lviv State University of Physical Culture: Kostiusko Str. 11, 79007, Lviv, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-0053-2854

E-mail: Ivasyk_N@i.ua

Бібліографічний опис статті:

Івасик Н. О. Обґрунтування розробки опитувальника якості життя для дітей шкільного віку з гострими бронхо-легеневими захворюваннями / Н. О. Івасик // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 4(48). – С. 50–53. – dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.009